

## Rekommendation gällande kursen *Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK)*

*Fastställd av Sveriges universitets- och högskoleförbunds presidium den 14 februari 2025.*

### Inledning

Denna rekommendation innebär att universitet och högskolor i Sverige bör tillämpa en gemensam ramkursplan för kursen *Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK)*, när den ges som uppdragsutbildning finansierad av Skolverket inom ramen för det nationella professionsprogrammet för rektorer, lärare och förskollärare. Rekommendationen har tagits fram av SUHF på förfrågan från, och i samråd med, Skolverket och Rådet för professioner i skolväsendet.

### Bakgrund

I promemorian *Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare (U2021/03373)* föreslogs att ett nationellt professionsprogram skulle inrättas med en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare samt ett nationellt meriterings-system för legitimerade lärare respektive legitimerade förskollärare. Det nationella ansvaret skulle ligga på Skolverket och ett Råd för professioner i skolväsendet inrättas som ett stöd. Skolverket fick sedan i uppdrag (U2022/02319) att ta fram innehåll i en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärares och förskollärares professionella utveckling, att ta fram en struktur för ett samarbete mellan myndigheten och universitet och högskolor samt att utreda hur villkoret *undervisning av hög kvalitet* kan bedömas samt beskriva konsekvenserna av ett sådant bedömningsförfarande.

Skolverket lyfter i sin redovisning till regeringen (Redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram, U2022/02319 och U202301870) den nationella strukturen för kompetensutveckling som den mest betydelsefulla delen av professionsprogrammet och att det är möjligheterna till kompetensutveckling som bör vara i centrum, med bas i både kollegialt lärande och individuell kompetensutveckling. Kompetensutvecklingen inom professionsprogrammet ska bidra till att stärka undervisningsskickligheten.

Som en del av arbetet med framtagandet av det nationella professionsprogrammet har Skolverket etablerat regelbunden avstämning med SUHF. Skolverket och SUHF har inom ramen för denna dialog kommit överens om att SUHF ska ta fram en ramkursplan för uppdragsutbildningen *Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK)*, som är en central del av det föreslagna professionsprogrammet. Skolverket och SUHF har också kommit överens om att SUHF våren 2025 ska inrätta en nationell arena för samverkan kring professionsprogrammet (NASP) mellan lärosätena.

## **Kursens syfte och inramning enligt Skolverket och Rådet för professioner**

En central del i det nationella professionsprogrammet är ett meriteringssystem för legitimerade lärare och legitimerade förskollärare. Meriteringssystemet föreslås innehålla fyra meriteringsnivåer. För att uppnå meriteringsnivå 2 gäller att läraren eller förskolläraren "med godkänt resultat har genomfört en sådan meriterande uppdragsutbildning om 7.5 högskolepoäng som syftar till att vidareutveckla och stärka lärares och förskollärares undervisningsskicklighet" (Förslag till *Förordning om nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare*, Remitterat 20250123, U2025/00157). Skolverket har föreslagit beteckningen *Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK)* på denna kurs. Innehållet i uppdragsutbildningen bör utgå från lärarens eller förskollärarens egen praktik i form av dokumenterade reflektioner inom ramen för en professionell lärandegemenskap. Kursen bör innehålla moment där den egna praktiken sammanfattas och reflekteras över och moment som praktiskt genomförs i professionella lärandegemenskaper. Kursen ska ge möjligheter till en kombination av teoretiska och praktiska uppgifter, och att få ta del av bedömningsunderlag baserade på exempelvis digitala observationer, självbedömningar, samtal och reflektioner samt möjligheter att utveckla deltagarnas förmåga att analysera och bedöma kvaliteten i sin egen och andras undervisningspraktik.

### **Om rekommendationen**

Rekommendation består av två delar

- Ramkursplaner för tre olika målgrupper
  - Grundlärare (ej inriktning fritidshem), ämneslärare och yrkeslärare (Bilaga 1)
  - Förskollärare (Bilaga 2)
  - Grundlärare inriktning fritidshem (Bilaga 3)
- Kommentarmaterial inklusive litteraturförslag (Bilaga 4)

Syftet med kommentarmaterialet inklusive litteraturförslag är att tydliggöra en del av de överväganden som gjorts i framtagandet av ramkursplanen och att underlätta för lärosätena att konkret utforma och ge kursen så nationellt likvärdigt som möjligt.

Rekommendationen har utarbetats av Arbetsgruppen för rekommendation gällande kursen *Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK)*, som rapporterar till SUHF:s expertgrupp för lärarutbildning.

Rekommendationen är avstämd med Skolverket och Rådet för professioner i skolväsendet.

# Ramkursplan för kursen Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK) 7.5 hp

## Kursens namn

Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK)

## Kursens syfte

Kursen syftar till att vidareutveckla lärares förmåga att utveckla undervisningen genom att systematiskt dokumentera, analysera och utvärdera undervisningen i relation till elevers lärande och utveckling. Genom en kombination av teoretiska och praktiska moment stärks evidensbaserat kvalitets- och utvecklingsarbete såväl kollegialt som individuellt. Kursen utgår från deltagarnas egen praktik genom att uppmärksamma och öka reflektions- och handlingsförmåga i relation till tidigare vunna färdigheter, erfarenheter och professionellt omdöme.

## Målgrupp

Kursen kan rikta sig till en eller flera av följande målgrupper

- Grundlärare eller ämneslärare i grundskolan
- Ämnes- eller yrkeslärare på gymnasiet

Kursen kan riktas mot mer avgränsade grupper inom en eller flera av målgrupperna. Sådana kan vara en mer avgränsad del av grundskolan (t ex F-3) och/eller ett ämne eller en grupp av ämnen. För att få rimlig dimensionering för vissa målgrupper kan samarbete eller koordinering mellan lärosäten också vara fördelaktigt. Kursen är en del av det nationella professionsprogrammet och ett obligatoriskt krav för meritering till nivå 2 och 4.

## Förkunskaper

Följande formella förkunskaper förväntas

- Sammantaget 30 hp utöver behörighetsgivande examen (15 hp utöver kraven för meriteringsnivå 1) varav 7.5 hp på avancerad nivå.

Följande innehållsliga förkunskaper är lämpliga för att kunna tillgodogöra sig kursen väl

- kunskap om 'god undervisning' på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, företrädesvis baserat inom kognitionsvetenskap och didaktik. Det kan exempelvis motsvara det som omfattas i kurser inom professionsprogrammet (uppdragsutbildningar eller inom lärosätenas ordinarie utbud) baserade inom området och inriktade mot undervisning på vetenskaplig grund
- kunskaper om ämnesdidaktisk forskning i ämnen läraren huvudsakligen undervisar i. Sådana kunskaper bör ses i relation till den nivå på vilken läraren undervisar, där en lärare i tidigare delar av grundskolan normalt undervisar inom ett flertal ämnesområden, medan en ämneslärare undervisar i något eller några tydligt definierade ämnen.
- erfarenhet av deltagande i systematiskt kollegialt utvecklingsarbete

## Kursens nivå och antal högskolepoäng

Kursen omfattar 7.5 hp på avancerad nivå. Erhållna poäng ska kunna tillgodoräknas i examen på avancerad nivå.

## Studietakt

Studietakten ska ge utrymme för att genomföra uppgifter i den egna verksamheten.

## Huvudområde

Beroende på kursens målgrupp och vid lärosätet inrättade huvudområden, kan kursen ligga inom till exempel pedagogik, pedagogiskt arbete, pedagogisk yrkesverksamhet, specialpedagogik, utbildningsvetenskap, barn- och ungdomsvetenskap, didaktik eller ämnesdidaktik. Huvudområdet ska väljas så att kursens innehåll uppfyller definition på vid lärosätet inrättat huvudområde, men också så att kursen kan ingå som en del av relevant professionsfördjupande masterexamen vid samma eller annat lärosäte.

## Undervisningens upplägg

Arbetet i kursen består av föreläsningar, inläsning av kurslitteratur, seminarier, diskussioner och praktiska övningar som ska genomföras i den egna verksamheten.

Undervisningen ska huvudsakligen ske på svenska, men enstaka inslag kan vara på engelska.

## Startdatum

Ramkursplanen kan tillämpas från och med 1 september 2025.

## Antalet deltagare

Antal deltagare bestäms i överenskommelsen om kursen mellan lärosätet och Skolverket.

## Former för examination

Examination sker individuellt, både skriftligt och muntligt. Modul 1 examineras muntligt och skriftligt genom beskrivning av dokumentationsformer samt insamling och analys av dokumentation från den egna verksamheten. Modul 2 examineras skriftligt. Modul 3 examineras genom muntlig och skriftlig redovisning av genomförd undervisningsutvecklande insats kopplat till egen verksamhet och dess kollegiala sammanhang.

## Kursens innehåll

Kursens innehåll kan delas in i tre på varandra följande moduler, som fokuserar praktiska och teoretiska redskap, innehållsdimensioner, och former för undervisningsutvecklande arbete.

### **Modul 1. Former för systematisk dokumentation och analys av undervisning i relation till elevers lärande och utveckling (2.5 hp)**

Kursinnehållet ger en introduktion till analys och bedömning av undervisning i relation till elevers lärande och utveckling, anpassat för olika syften, som kollegial undervisningsutveckling eller stödjande av individuell undervisningsskicklighet. Exempel på sådana former kan vara observationsprotokoll som Protocol for Language Arts Teaching Observation (PLATO), analysverktyget Systematisk Kartläggning av Undervisningsutmaningar (SKU), eller teorier/modeller som variationsteori och Direct Instruction.

Kursinnehållet omfattar olika former för att systematiskt dokumentera undervisning och elevers lärande och utveckling (exempelvis video, ljudinspelning, systematiska anteckningar, observationsprotokoll, kunskapstester, elevprodukter, enkäter eller intervjuer), som är funktionella för analys och bedömning av undervisningskvalitet, anpassat för olika syften.

Kursinnehållet behandlar former för syftedrivna planering av upplägg och procedurer för koordinering mellan olika typer av underlag i förhållande till tillgänglig tid och resurser samt relevanta etiska och lagmässiga krav som kan aktualiseras vid arbete med dokumentation och analys av undervisning.

## **Modul 2. God undervisningspraktik och individuell undervisningsskicklighet (1.5 hp)**

Kursinnehållet behandlar och ger kritiska perspektiv på forskningssammanställningar över vad som är god undervisningspraktik på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, generellt och specifikt för olika skolformer och verksamheter, nivåer och ämnen.

Kursinnehållet ger en översikt över väl etablerade ramverk för beskrivning och bedömning av undervisningsskicklighet och empiriska studier om vad som kännetecknar särskilt skickliga lärare i relation till att åstadkomma önskvärda utfall av elevers lärande och utveckling, kompletterat med exempel på konkret praktik från svensk kontext.

## **Modul 3. Undervisningsutvecklande arbete (3.5 hp)**

Kursinnehållet ger en översikt över olika sätt att identifiera och problematisera önskvärt fokus i en undervisningsutvecklande insats med beaktande av lokala förhållanden, styrdokument och tillgänglig kunskap.

Kursinnehållet ger en översikt över väl etablerade modeller för i första hand kollegial undervisningsutveckling och en diskussion av vad evidensbaserad undervisningsutveckling innebär. Exempel på sådana modeller är design based research, lesson study och learning study, men även mer experimentella designers så som alternative treatment designs.

Kursinnehållet behandlar det praktiska genomförandet av någon modell för undervisningsutveckling, i ett för läraren lokalt kollegialt sammanhang. Kursinnehållet ger ett kritiskt perspektiv på diskussion av uppföljning och utvärdering, samt former för spridning och granskning av undervisningsutvecklande arbete i relation till uppsatta mål.

## **Mål**

### **Modul 1. Former för systematisk dokumentation och analys av undervisning i relation till elevers lärande och utveckling (2.5 hp)**

Efter avslutad kurs ska deltagaren

- ha översikt över och kunna kritiskt värdera former för systematisk dokumentation av undervisning i relation till elevers lärande och utveckling

- visa förmåga att sammanhållet genomföra adekvat och etisk försvarbar dokumentation och analys utgående från en kombination av etablerade metoder med beaktande av önskat syfte

## **Modul 2. God undervisningspraktik och individuell undervisningsskicklighet (1.5 hp)**

Efter avslutad kurs ska deltagaren

- kunna kritiskt värdera traditionsbaserad undervisningspraktik inom den egna inriktningen i relation till beskrivningar av god undervisning baserad på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, i relation till elevers lärande och utveckling
- ha kännedom om några väletablerade ramverk för beskrivning och bedömning av undervisningsskicklighet
- ha översikt över och kunna diskutera vad som på vetenskaplig grund utmärker expertis avseende undervisning i relation till elevers lärande och utveckling

## **Modul 3. Undervisningsutvecklande arbete (3.5 hp)**

Efter avslutad kurs ska deltagaren

- kunna identifiera och problematisera vad som med beaktande av lokala förhållanden, styrdokument och tillgänglig kunskap kan/bör utgöra önskvärt fokus i en undervisningsutvecklande insats
- ha god kännedom om såväl helhet som delar i några centrala modeller för undervisningsutveckling, samt dessas grundpremissor
- kunna kollegialt planera, genomföra och utvärdera en undervisningsutvecklande insats i enlighet med någon modell och med beaktande av önskad kunskapsutveckling för elever
- kunna diskutera former för att förädla och sprida utvecklad kunskap som beprövad erfarenhet kollegialt och till den kollektiva kunskapsbasen.

## **Kurslitteratur**

Förslag på kurslitteratur kommer presenteras i bifogat kommentarmaterial medan den slutgiltiga litteraturlistan beslutas vid respektive lärosäte.

## **Allmänna förutsättningar**

Kurser ska utformas så att de inte missgynnar deltagare utifrån någon av de diskrimineringsgrunder som anges i 1 kap. 5 § diskrimineringslagen (2008:567) eller utifrån social bakgrund. De skyddade diskrimineringsgrunderna i diskrimineringslagen är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Lärosätet ska vidare sträva efter att kurser innehållsligt varieras så att de inkluderar och synliggör mångfalden i samhället.

## **Framtagning av ramkursplan**

Ramkursbeskrivningen är framtagen av SUHF i samråd med Skolverket och Rådet för professioner i skolväsendet.

## Ramkursplan för kursen Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK) 7.5 hp

### **Kursens namn**

Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK)

### **Kursens syfte**

Kursen syftar till att vidareutveckla förskollärares förmåga att utveckla undervisningen genom att systematiskt dokumentera, analysera och utvärdera undervisningen i relation till att omsorg, barns utveckling och lärande bildar en helhet. Genom en kombination av teoretiska och praktiska moment stärks förskollärares kvalitets- och utvecklingsarbete såväl kollegialt som individuellt. Kursen utgår från deltagarnas egen praktik genom att uppmärksamma och öka reflektions- och handlingsförmåga i relation till tidigare vunna färdigheter, erfarenheter och professionellt omdöme.

### **Målgrupp**

Kursen riktar sig till målgruppen

- Förskollärare

Kursen är en del av professionsprogrammet och ett obligatoriskt krav för meritering på nivå 2.

### **Förkunskaper**

Följande formella förkunskaper förväntas

- Sammantaget 30 hp utöver behörighetsgivande examen (15 hp utöver kraven för meriteringsnivå 1) varav 7.5 hp på avancerad nivå.

Följande innehållsliga förkunskaper är lämpliga för att kunna tillgodogöra sig kursen väl

- kunskap om 'god undervisning' på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, företrädesvis baserat inom kognitionsvetenskap och didaktik. Det kan exempelvis motsvara det som omfattas i kurser inom professionsprogrammet (uppdragsutbildningar eller inom lärosätenas ordinarie utbud) baserade inom området och inriktade mot undervisning på vetenskaplig grund
- kunskaper om didaktisk forskning i förskolan
- erfarenhet av deltagande i systematiskt kollegialt utvecklingsarbete

### **Kursens nivå och antal högskolepoäng**

Kursen omfattar 7,5 hp på avancerad nivå. Erhållna poäng ska kunna tillgodoräknas i examen på avancerad nivå.

### **Studietakt**

Studietakten ska ge utrymme för att genomföra uppgifter i den egna verksamheten.

## Huvudområde

Beroende på kursens målgrupp och vid lärosätet inrättade huvudområden, kan kursen ligga inom t.ex. pedagogik, pedagogiskt arbete, pedagogisk yrkesverksamhet, specialpedagogik, utbildningsvetenskap, barn- och ungdomsvetenskap, didaktik eller ämnesdidaktik.

Huvudområdet ska väljas så att kursens innehåll uppfyller definition på vid lärosätet inrättat huvudområde, men också så att kursen kan ingå som en del av relevant professionsfördjupande masterexamen vid samma eller annat lärosäte.

## Undervisningens upplägg

Arbetet i kursen består av föreläsningar, inläsning av kurslitteratur, seminarier, diskussioner och praktiska övningar som ska genomföras i den egna verksamheten.

Undervisningen ska huvudsakligen ske på svenska, men enstaka inslag kan vara på engelska.

## Startdatum

Ramkursplanen kan tillämpas från och med 1 september 2025.

## Antalet deltagare

Antal deltagare bestäms i överenskommelsen om kursen mellan lärosätet och Skolverket.

## Former för examination

Examination sker individuellt, både skriftligt och muntligt. Modul 1 examineras muntligt och skriftligt genom beskrivning av dokumentationsformer samt insamling och analys av dokumentation från den egna verksamheten. Modul 2 examineras skriftligt. Modul 3 examineras genom muntlig och skriftlig redovisning av genomförd undervisningsutvecklande insats kopplat till egen verksamhet och dess kollegiala sammanhang.

## Kursens innehåll

Kursens innehåll kan delas in i tre på varandra följande moduler, som fokuserar praktiska och teoretiska redskap, innehållsdimensioner, och former för undervisningsutvecklande arbete.

### **Modul 1. Former för systematisk dokumentation och analys av undervisning i relation till omsorg, utveckling och lärande som helhet (2.5 hp)**

Kursinnehållet ger en introduktion till former för dokumentation och analys av undervisning i relation till omsorg, barns utveckling och lärande som helhet, anpassat för olika syften, som kollegial undervisningsutveckling eller stödjande av individuell undervisningsskicklighet. Exempel på sådana former kan vara modeller som pedagogisk dokumentation eller observationsprotokoll/dokumentationsverktyg med bas i större ramverk så som ECERS, Early Childhood Environment Rating Scale eller Professional Standards and Competencies for Early Childhood Educators eller analysverktyg baserade i fristående teorier så som variationsteori eller motsvarande. En viktig del är att belysa för- och nackdelar för olika former av tillämpning i svensk förskolekontext.

Kursinnehållet omfattar olika former för att systematiskt dokumentera undervisning och barns utveckling och lärande (exempelvis video, ljudinspelning, systematiska anteckningar, observationsprotokoll, barnens alster, enkäter eller intervjuer), som är funktionella för analys av undervisningskvalitet, anpassat för olika syften.

Kursinnehållet behandlar former för syftesdriven planering av upplägg och spontan undervisning, samt procedurer för koordinering mellan olika typer av underlag i



förhållande till tillgänglig tid och resurser samt relevanta etiska och lagmässiga krav som kan aktualiseras vid arbete med dokumentation och analys av undervisning.

## **Modul 2. God undervisningspraktik och individuell undervisningsskicklighet (1.5 hp)**

Kursinnehållet behandlar och ger kritiska perspektiv på forskningssammanställningar över vad som är god undervisningspraktik på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, generellt och specifikt för förskola, och olika innehåll.

Kursinnehållet ger en översikt över etablerade ramverk för beskrivning av verksamhetens och utbildningens kvalitet och undervisningsskicklighet i relation till såväl individuella förskollärares som arbetslagets insatser. Även empiriska studier om vad som kännetecknar särskilt skickliga förskollärare uppmärksammas i relation till att åstadkomma önskvärda utfall av omsorg, barns utveckling och lärande som en helhet, kompletterat med exempel på konkret praktik från svensk kontext.

## **Modul 3. Undervisningsutvecklande arbete (3.5 hp)**

Kursinnehållet ger en översikt över olika sätt att identifiera och problematisera önskvärt fokus i en undervisningsutvecklande insats med beaktande av lokala förhållanden, styrdokument och tillgänglig kunskap.

Kursinnehållet ger en översikt över etablerade modeller för i första hand kollegial undervisningsutveckling och en kritisk diskussion av vad evidensbaserad undervisningsutveckling innebär i detta sammanhang. Exempel på sådana modeller är pedagogisk dokumentation, lekrelaterad undervisning och learning study, och kan också utgöras av kombination av modeller för undervisningsupplägg, så som ST(R)EAM-relaterad undervisning eller värdeinriktad undervisning med processkomponenter (från till exempel aktionsforskning) och lämplig utvärdering/analys av utfallet.

Kursinnehållet behandlar det praktiska genomförandet av någon modell för undervisningsutveckling, i ett för läraren lokalt kollegialt sammanhang.

Kursinnehållet ger ett kritiskt perspektiv på diskussion av uppföljning, analys och utvärdering, samt former för spridning och granskning av undervisningsutvecklande arbete i relation till uppsatta mål.

## **Mål**

### **Modul 1. Former för systematisk dokumentation och analys av undervisning i relation till omsorg, barns utveckling och lärande som helhet (2.5 hp)**

Efter avslutad kurs ska deltagaren

- ha översikt över och kunna kritiskt värdera former för systematisk dokumentation av undervisning i relation till omsorg, barns utveckling och lärande som helhet
- visa förmåga att sammanhållet genomföra adekvat och etisk försvarbar dokumentation och analys utgående från en kombination av etablerade verktyg med beaktande av önskat syfte

## **Modul 2. God undervisningspraktik och individuell undervisningsskicklighet (1.5 hp)**

Efter avslutad kurs ska deltagaren

- kunna kritiskt värdera traditioner och undervisningspraktiker inom den egna inriktningen i relation till beskrivningar av god undervisning baserad på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, i relation till omsorg, barns utveckling och lärande som helhet
- ha kännedom om några etablerade ramverk för beskrivning och bedömning av undervisningsskicklighet
- ha översikt över och kunna diskutera vad som på vetenskaplig grund utmärker individuell undervisningsskicklighet avseende undervisning i relation till omsorg, barns utveckling och lärande som helhet

## **Modul 3. Undervisningsutvecklande arbete (3.5 hp)**

Efter avslutad kurs ska deltagaren

- kunna identifiera och problematisera vad som med beaktande av lokala förhållanden, styrdokument och tillgänglig kunskap kan/bör utgöra önskvärt fokus i en undervisningsutvecklande insats
- ha god kännedom om såväl helhet som delar i några centrala modeller för undervisningsutveckling, samt dessas grundpremissor
- kunna kollegialt planera, genomföra och utvärdera en undervisningsutvecklande insats i enlighet med någon modell och med beaktande av barns behov, förändrade kunskaper och erfarenheter
- kunna diskutera former för att förädla och sprida utvecklad kunskap som beprövad erfarenhet kollegialt och till den kollektiva kunskapsbasen.

## **Kurslitteratur**

Förslag på kurslitteratur presenteras i bifogat kommentarmaterial medan den slutgiltiga litteraturlistan beslutas vid respektive lärosäte.

## **Allmänna förutsättningar**

Kurser ska utformas så att de inte missgynnar deltagare utifrån någon av de diskrimineringsgrunder som anges i 1 kap. 5 § diskrimineringslagen (2008:567) eller utifrån social bakgrund. De skyddade diskrimineringsgrunderna i diskrimineringslagen är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Lärosätet ska vidare sträva efter att kurser innehållsligt varieras så att de inkluderar och synliggör mångfalden i samhället.

## **Framtagning av ramkursplan**

Ramkursbeskrivningen är framtagen av SUHF i samråd med Skolverket och Rådet för professioner i skolväsendet.

# Ramkursplan för kursen Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK) 7.5 hp

## Kursens namn

Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning (VAK)

## Kursens syfte

Kursen syftar till att vidareutveckla lärare i fritidshems förmåga att utveckla undervisningen genom att systematiskt dokumentera, analysera och utvärdera undervisningen. Undervisning kan syfta på såväl fritidshemmets verksamhet i relation till att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet som undervisning inom ett eller flera ämnen. Genom en kombination av teoretiska och praktiska moment stärks förskollärares kvalitets- och utvecklingsarbete såväl kollegialt som individuellt. Kursen utgår från deltagarnas egen praktik genom att uppmärksamma och öka reflektions- och handlingsförmåga i relation till tidigare vunna färdigheter, erfarenheter och professionellt omdöme.

## Målgrupp

Kursen riktar sig till följande målgrupp

- Grundlärare, inriktning fritidshem, eller motsvarande

Kursen är en del av professionsprogrammet och ett obligatoriskt krav för meritering på nivå 2.

## Förkunskaper

Följande formella förkunskaper förväntas

- Sammantaget 30 hp utöver behörighetsgivande examen (15 hp utöver kraven för meriteringsnivå 1) varav 7.5 hp på avancerad nivå.

Följande innehållsliga förkunskaper är lämpliga för att kunna tillgodogöra sig kursen väl

- kunskap om 'god undervisning' på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, företrädesvis baserat inom kognitionsvetenskap och didaktik. Det kan exempelvis motsvara det som omfattas i kurser inom professionsprogrammet (uppdragsutbildningar eller inom lärosätenas ordinarieutbud) baserade inom området och inriktade mot undervisning på vetenskaplig grund
- kunskaper om fritidspedagogisk forskning och ämnesdidaktisk forskning av relevans för undervisningsämne
- erfarenhet av deltagande i systematiskt kollegialt utvecklingsarbete

## Kursens nivå och antal högskolepoäng

Kursen omfattar 7.5 hp på avancerad nivå. Erhållna poäng ska kunna tillgodoräknas i examen på avancerad nivå.

## Studietakt

Studietakten ska ge utrymme för att genomföra uppgifter i den egna verksamheten.

## Huvudområde

Beroende på kursens målgrupp och vid lärosätet inrättade huvudområden, kan kursen ligga inom till exempel pedagogik, pedagogiskt arbete, pedagogisk yrkesverksamhet, specialpedagogik, utbildningsvetenskap, barn- och ungdomsvetenskap, didaktik eller ämnesdidaktik. Huvudområdet ska väljas så att kursens innehåll uppfyller definition på vid lärosätet inrättat huvudområde, men också så att kursen kan ingå som en del av relevant professionsfördjupande masterexamen vid samma eller annat lärosäte.

## Undervisningens upplägg

Arbetet i kursen består av föreläsningar, inläsning av kurslitteratur, seminarier, diskussioner och praktiska övningar som ska genomföras i den egna verksamheten.

Undervisningen ska huvudsakligen ske på svenska, men enstaka inslag kan vara på engelska.

## Startdatum

Ramkursplanen kan tillämpas från och med 1 september 2025.

## Antalet deltagare

Antal deltagare bestäms i överenskommelsen om kursen mellan lärosätet och Skolverket.

## Former för examination

Examination sker individuellt, både skriftligt och muntligt. Modul 1 examineras muntligt och skriftligt genom beskrivning av dokumentationsformer samt insamling och analys av dokumentation från den egna verksamheten. Modul 2 examineras skriftligt. Modul 3 examineras genom muntlig och skriftlig redovisning av genomförd undervisningsutvecklande insats kopplat till egen verksamhet och dess kollegiala sammanhang.

## Kursens innehåll

Kursens innehåll kan delas in i tre på varandra följande moduler, som fokuserar praktiska och teoretiska redskap, innehållsdimensioner, och former för undervisningsutvecklande arbete.

### **Modul 1. Former för systematisk dokumentation och analys av undervisning i relation till omsorg, utveckling och lärande som helhet (2.5 hp)**

Kursinnehållet ger en introduktion till analys och bedömning av undervisning i relation till omsorg, elevers utveckling och lärande som helhet, anpassat för olika syften, som kollegial undervisningsutveckling eller stödjande av individuell undervisningskicklighet. Exempel på sådana former kan vara modeller som pedagogisk dokumentation eller observationsprotokoll/dokumentationsverktyg med bas i exempelvis SACERS; PQS eller liknande. En viktig del att belysa är för- och nackdelar för olika former vid tillämpning i svensk fritidshemsverksamhet.

Kursinnehållet omfattar olika former för att systematiskt dokumentera undervisning och elevers lärande och utveckling (exempelvis video, ljudinspelning, systematiska anteckningar, observationsprotokoll, elevprodukter, enkäter eller intervjuer), som är funktionella för analys och bedömning av undervisningskvalitet, anpassat för olika syften inom fritidshemmets verksamhet eller inom undervisningsämne.

Kursinnehållet behandlar former för syftesdriven planering av upplägg och procedurer för koordinering mellan olika typer av underlag i förhållande till tillgänglig tid och

resurser samt relevanta etiska och lagmässiga krav som kan aktualiseras vid arbete med dokumentation och analys av undervisning.

## **Modul 2. God undervisningspraktik och individuell undervisningsskicklighet (1.5 hp)**

Kursinnehållet behandlar och ger kritiska perspektiv på forskningssammanställningar över vad som är god undervisningspraktik på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, generellt och specifikt för fritidshemmet och praktisk-estetiska ämnen i grundskolan.

Kursinnehållet ger en översikt över beskrivning av verksamhetens och utbildningens kvalitet och undervisningsskicklighet i relation till såväl lärare i fritidshems individuella insatser som arbetslagets insatser. Även empiriska studier om vad som kännetecknar särskilt skickliga lärare i fritidshem uppmärksammas i relation till att åstadkomma önskvärda utfall av omsorg, barns utveckling och lärande som en helhet, kompletterat med exempel på konkret praktik från svensk kontext.

## **Modul 3. Undervisningsutvecklande arbete (3.5 hp)**

Kursinnehållet ger en översikt över olika sätt att identifiera och problematisera önskvärt fokus i en undervisningsutvecklande insats med beaktande av lokala förhållanden, styrdokument och tillgänglig kunskap.

Kursinnehållet ger en översikt över väl etablerade modeller för i första hand kollegial undervisningsutveckling och en diskussion av vad evidensbaserad undervisningsutveckling innebär. Exempel på sådana modeller för fritidshemmets del är pedagogisk dokumentation, lekrelaterad undervisning och kan också utgöras av en kombination av modeller för undervisningsupplägg, så som ST(R)EAM-relaterad undervisning eller värdeinriktad undervisning med processkomponenter (från till exempel aktionsforskning) och lämplig utvärdering/analys av utfallet. För utveckling av undervisning inom praktisk estetiska ämnen kan också modeller så som design based research, lesson study och learning study vara relevanta.

Kursinnehållet behandlar det praktiska genomförandet av någon modell för undervisningsutveckling, i ett för läraren lokalt kollegialt sammanhang.

Kursinnehållet ger ett kritiskt perspektiv på diskussion av uppföljning och utvärdering, samt former för spridning och granskning av undervisningsutvecklande arbete i relation till uppsatta mål.

## **Mål**

### **Modul 1. Former för systematisk dokumentation och analys av undervisning i relation till elevers omsorg, lärande och utveckling som en helhet (2.5 hp)**

Efter avslutad kurs ska deltagaren

- ha översikt över och kunna kritiskt värdera former för systematisk dokumentation av verksamheten/undervisning i relation i relation till elevers omsorg, lärande och utveckling, som en helhet

- visa förmåga att sammanhållet genomföra adekvat och etisk försvarbar dokumentation och analys utgående från en kombination av etablerade metoder med beaktande av önskat syfte

## **Modul 2. God undervisningspraktik och individuell undervisningsskicklighet (1.5 hp)**

Efter avslutad kurs ska deltagaren

- kunna kritiskt värdera traditionsbaserad undervisningspraktik inom den egna inriktningen i relation till beskrivningar av god undervisning baserad på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, i relation till elevers omsorg, lärande och utveckling, som en helhet
- ha kännedom om några väletablerade ramverk för beskrivning och bedömning av undervisningsskicklighet
- ha översikt över och kunna diskutera vad som på vetenskaplig grund utmärker expertis avseende undervisning i relation till elevers omsorg, lärande och utveckling, som en helhet

## **Modul 3. Undervisningsutvecklande arbete (3.5 hp)**

Efter avslutad kurs ska deltagaren

- kunna identifiera och problematisera vad som med beaktande av lokala förhållanden, styrdokument och tillgänglig kunskap kan/bör utgöra önskvärt fokus i en undervisningsutvecklande insats
- ha god kännedom om såväl helhet som delar i några centrala modeller för undervisningsutveckling, samt dessas grundpremiss
- kunna kollegialt planera, genomföra och utvärdera en undervisningsutvecklande insats i enlighet med någon modell och med beaktande av önskad kunskapsutveckling för elever
- kunna diskutera former för att förädla och sprida utvecklad kunskap som beprövad erfarenhet kollegialt och till den kollektiva kunskapsbasen.

## **Kurslitteratur**

Förslag på kurslitteratur presenteras i bifogat kommentarmaterial medan den slutgiltiga litteraturlistan beslutas vid respektive lärosäte.

## **Allmänna förutsättningar**

Kurser ska utformas så att de inte missgynnar deltagare utifrån någon av de diskrimineringsgrunder som anges i 1 kap. 5 § diskrimineringslagen (2008:567) eller utifrån social bakgrund. De skyddade diskrimineringsgrunderna i diskrimineringslagen är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Lärosätet ska vidare sträva efter att kurser innehållsligt varieras så att de inkluderar och synliggör mångfalden i samhället.

## **Framtagning av ramkursplan**

Ramkursbeskrivningen är framtagen av SUHF i samråd med Skolverket och Rådet för professioner i skolväsendet.

## Kommentarmaterial VAK

### Bakgrund

Ett professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare har diskuterats under en längre tid och flera utredningar och promemorior har föregått det förslag som för närvarande är aktuellt. Frågan uppmärksammades i Skolkommissionens utredning *Samling för skolan - Nationell strategi för kunskap och likvärdighet* (SOU 2017:35) och en fördjupad utredning ledd av Björn Åstrand utvecklade ett förslag till professionsprogram *Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektors professionella utveckling* (SOU 2018:17). Utredningen föreslog ett syfte där professionsprogrammet ytterst främjar elevers lärande genom att stärka professionell kunskap och kompetens samt genom att stödja varje enskild lärares och rektors karriärlånga utveckling. I detta skulle ingå att lärare erbjuds återkommande relevanta och substantiella utvecklingsinsatser under hela yrkeslivet och att lärarkompetens ska kunna erkännas i förhållande till nationella kompetensbeskrivningar. Den centrala kompetensen är här undervisningsskicklighet som en nödvändig förutsättning för en framgångsrik skola. Utredningen argumenterade också för att professionsprogrammet skulle mer än på ett tekniskt sätt stärka en fortsatt professionalisering för lärare och att en i kollegiet gemensamt utvecklad praktik och samsyn om värdering av kvalitet i undervisning är avgörande. Utredningens förslag till professionsprogram vilade till viss del på ett innehåll med högskolebaserade fortbildningskurser, men betonade starkt professionens egen kunskapsutveckling om och värdering av undervisningsskicklighet.

I promemorian *Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare* (U2021/03373) föreslogs att ett nationellt professionsprogram skulle inrättas med en nationell struktur för kompetensutveckling samt ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare respektive förskollärare. Det nationella ansvaret skulle ligga på Skolverket och ett Råd för professioner i skolväsendet inrättas som ett stöd. Skolverket fick sedan i uppdrag (U2022/02319) att ta fram innehåll i en nationell struktur för kompetensutveckling för rektors, lärares och förskollärares professionella utveckling, att ta fram en struktur för ett samarbete mellan myndigheten och universitet och högskolor samt utreda hur villkoret undervisning av hög kvalitet kan bedömas samt beskriva konsekvenserna av ett sådant bedömningsförfarande. Även i uppdraget betonades att det var önskvärt att ge särskilt yrkesskickliga legitimerade lärare respektive förskollärare ett erkännande för sin skicklighet. Skolverket lyfter i sitt svar den nationella strukturen för kompetensutveckling som den mest betydelsefulla delen av professionsprogrammet och att det är möjligheterna till kompetensutveckling som bör vara i centrum, med bas i både kollegialt lärande och individuell kompetensutveckling. Kompetensutvecklingen inom professionsprogrammet ska bidra till att stärka undervisningsskickligheten.

Meriteringssystemet föreslås bygga till större del på individuell kompetensutveckling, då ett av syftena med professionsprogrammet är att fler lärare och förskollärare ska bli behöriga för forskarstudier, och vidare behöver meriteringsvillkoren inom ett nationellt meriteringssystem kunna bedömas på ett rättssäkert, likvärdigt och transparent sätt. Skolverkets slutsats efter diskussioner med Rådet för professioner i skolväsendet angående bedömning av undervisning av hög kvalitet är att den mest framkomliga vägen för att uppnå det, är inom ramen för en obligatorisk uppdragsutbildning, vilken kommer att betecknas *Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning* (VAK). Förutom den individuella utvecklingen syftar kursens roll i professionsprogrammet till att på sikt skapa förutsättningar för kollegiala bedömningar av

undervisning av hög kvalitet som ett sätt att synliggöra och utveckla undervisningens kvalitet till gagn för barns och elevers lärande och utveckling.

Föreliggande ramkursplan har tagits fram på förfrågan från Skolverket och Rådet för professioner i skolväsendet av en arbetsgrupp kopplad till SUHF och dess expertgrupp för lärarutbildning. Skolverket och Rådet för professioner i skolväsendet har betonat att innehållet i uppdragsutbildningen bör utgå från lärarens eller förskollärarens egen praktik i form av dokumenterade reflektioner inom ramen för en professionell lärandegemenskap. Kursen bör innehålla moment där den egna praktiken sammanfattas och reflekteras över och moment som praktiskt genomförs i professionella lärandegemenskaper. Kursen ska ge möjligheter till en kombination av teoretiska och praktiska uppgifter, och att få ta del av bedömningsunderlag baserade på exempelvis digitala observationer, självbedömningar, samtal och reflektioner samt möjligheter att utveckla deltagarnas förmåga att analysera och bedöma kvaliteten i sin egen och andras undervisningspraktik.

### **Övergripande perspektiv**

Ramkursplanen har utvecklats med dels ett vetenskapligt perspektiv, dels med ett praktikgrundat perspektiv i åtanke. Kursens innehåll ska ha en tydlig vetenskaplig bas, vilket inbegriper ett evidensbaserat innehåll och ett evidensbaserat perspektiv i genomförandet av kursen. Det innebär att kursen ska bygga på en bred förståelse av evidensbaserad praktik, såväl i sitt eget genomförande som i den undervisningspraktik den förordar. Målet är att ha de bästa tillgängliga kunskapskällorna, och att beakta tillgänglig vetenskaplig och pedagogisk kompetens för undervisning i kursen och deltagande lärares erfarenheter och önskemål i ett helhetsperspektiv. Kunskapskällor bör ha en bredd i underbyggnad av såväl kvalitativt som kvantitativt slag, samtidigt som de behöver tolkas, anpassas och trianguleras relativt svenska förhållanden och förutsättningar som deltagande lärare har att hantera i sin dagliga praktik. Det evidensbaserade förhållningssättet i kursens uppläggning kan lämpligen också synliggöras för deltagande lärare i syfte att bidra till att skärpa deras kompetens för att arbeta med liknande förtecken.

Kursen ska också ha ett tydligt praktikgrundat perspektiv och försök att möta vad lärarna har att hantera i sin dagliga praktik. Det är alltså av vikt att de som läser kursen ska kunna relatera till utmaningar och utvecklingsmöjligheter i sin egen praktik och ställa sin erfarenhet från klassrummet i dialog mot det som behandlas i kursen. Ambitionen är att de lärare som läser kursen ser bestående värde och att en sådan ambition genomsyrar kursens genomförande.

### **Några definitioner och förtydliganden av begrepp i ramkursplanerna**

Med *undervisning* menas de insatser som har som intention att påverka elever i deras lärande. Genomgående är utfall benämnt i termer av 'lärande och utveckling'. Lärande syftar på kunskapsuppdraget, till exempel vad gäller innehåll och förmågor inom ett specifikt ämne. Utveckling är avsett att fånga upp en bredare syn på skolans utfall främst i termer av det övergripande syftet i läroplanen och sådant som är svårt att knyta till specifika kunskaper och att fånga generella aspekter av elevers och barns utveckling, både som personer och som medborgare i ett demokratiskt samhälle.

Med *undervisningsutvecklande modeller* avses särskilda scheman eller tillvägagångssätt som kan användas vid planering, genomförande och utvärdering i ett systematiskt utvecklingsarbete. I texten anges några utprovade exempel på sådana modeller, men det finns också andra som kan vara mer specifika för olika målgrupper.



Med *ramverk* för att bedöma undervisningsskicklighet menas de etablerade och prövade systematiska begreppssystem som exempelvis innehåller indikatorer och kriterier som kan användas för att utvärdera kvaliteter i lärares förmåga att undervisa. De ramverk som finns är ofta etablerade på nationell nivå.

I kursen aktualiseras också andra verktyg som kan användas för exempelvis observation. Exempel för grundskola-gymnasium på sådana former kan vara observationsprotokoll som Protocol for Language Arts Teaching Observation (PLATO),<sup>1</sup> analysverktyget Systematisk Kartläggning av Undervisningsutmaningar (SKU),<sup>2</sup> eller teorier/modeller som variationsteori<sup>3</sup> och Direct Instruction.<sup>4</sup> Lämplig litteratur för dessa och andra exempel som nämns finns i sammanställda förslag till litteratur.

### **Rekommenderade förkunskaper**

Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning 7.5 hp är en del av kraven för meriteringsnivå 2 och meriteringsnivå 4. Avsikten är att deltagande lärare ska ha uppnått meriteringssteg 1, dvs ha lärarlegitimation, minst 6 år i yrket samt 15 hp efter behörighetsgivande examen. Enligt förslag till förordning (Remitterad 250123, U2025/00157) ska kompetensutvecklingsmöjligheter erbjudas till läraren aktiva på minst halvtid i yrket. Då kursen ges som uppdragsutbildning föreslås att Skolverket på lämpligt sätt hanterar dessa förväntningar inom ramen för urval av kursdeltagare. Under en initial fas, exempelvis under den pilot som planeras för höstterminen 2025, är det inte realistiskt att ställa sådana krav formellt fullt ut.

Vad gäller förkunskaper ställs i ramkursplanen upp krav på 30 hp utöver behörighetsgivande examen, varav minst 7.5 hp på avancerad nivå. Det motsvarar att deltagarna har genomgått ungefär hälften av den fortbildning som är skillnaden mellan meriteringsnivå 1 och meriteringsnivå 2 innan man påbörjar kursen. Förutom att styra mot att kursen tas under den senare delen av meritering till nivå 2, är avsikten att ge förutsättningar för att deltagande lärare är innehållsligt väl förberedda. Innehållsliga förkunskaper som förutsätts i kursen har formulerats i ramkursplanen som lämpliga förkunskaper och de är fullt rimliga att ha uppnått inom ramen för den omfattning kurser som krävs, givet ett lämpligt urval av kurser och den erfarenhet som lärare som förväntas. Rekommenderade innehållsliga förkunskaper för att läsa kursen är:

- God kunskap om vad som är god undervisning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, företrädesvis baserat inom kognitionsvetenskap och didaktik. Det innebär en förståelse av vad som karaktäriserar god undervisning inom ramen för den inriktning som läraren har i termer av skolform och ämnesområde. I detta innefattas kunskap om vad som har kan resultera i önskvärda utfall vad gäller barn och elevers lärande av det specifika innehåll, förmågor och förhållningssätt som undervisningen berör. Detta kan gälla utveckling i ett bredare perspektiv enligt läroplan och andra styrdokument samt i korta och långa perspektiv. För förskola och fritidshem ska detta tolkas i relation till uppdraget om omsorg, utveckling och lärande som helhet.

---

<sup>1</sup> <https://www.gse.upenn.edu/content/protocol-language-arts-teaching-observation-plato>

<sup>2</sup> Eriksson, m.fl. 2024 för F-6 och 2025 för 7-9

<sup>3</sup> Kullberg, A., Ingerman, Å., & Marton, F. (2024). *Planning and analyzing teaching. Using the variation theory of learning*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003194903>

<sup>4</sup> T ex R. Clark, P.A. Kirschner, J. Sweller, Putting students on the path to learning: The case for fully guided instruction, *American Educator*, 36 (1) (2012), pp. 5-11

- God kunskap om den vetenskapliga kontext där kvalitet i undervisningen ska utvecklas. Det kan till exempel röra sig om specifik (ämnes)didaktisk forskning eller forskning som berör den undervisningstradition inom det område läraren är verksam. Genom sådan kunskap har deltagare större förutsättningar att använda tidigare vunna kunskaper och erfarenheter som berör utvecklingsarbetet.
- Grundläggande kunskap om, och erfarenhet av, systematiskt kollegialt samarbete där läraren införskaffat en fördjupad kontextuell kunskap om och vana i att vara verksam som lärare och förmåga att identifiera såväl utmaningar som potential hos enskilda och grupper av barn och elever.

Nämnda förkunskaper kan till exempel ha förvärvats genom en eller flera kurser inom Skolverkets eller lärosätens utbud samt genom någon form av systematiskt kvalitetsarbete i den skolform läraren verkar.

### **Formell hantering vid lärosätena**

Ramkursplanen är förhållandevis detaljerad i syfte att bidra till en ökad möjlighet till samordning och likvärdighet mellan kurser som ges vid olika lärosäten.

Målsättningen är att kursen ska kunna och regelmässigt ska ingå som en del av en fortbildande examen för lärare och förskollärare, en examen på avancerad nivå. I kursplanen anges olika möjliga huvudområden för kursen och lärosätet uppmanas beakta lämplig inplacering för en flexibel och relevant tolkning relativt sådana examina också vid andra lärosäten, både när kursplan fastställs lokalt och vid eventuell validering av kursen relativt en examen.

### **Samordning och nätverk för kurslärare**

Kursen har en central roll i det nationella professionsprogrammet och det är viktigt med en hög, jämn och likvärdig kvalitet oavsett vilket lärosäte som ger kursen. Som stöd för kursutveckling och samordning kommer arbetsgruppen som utvecklat kursen på uppdrag av SUHF ta initiativ till ett nätverk för kurslärare från de lärosäten som ger kursen som stöd där erfarenheter kan utbytas.

### **Motivering till kursens struktur**

Kursens uppbyggnad tar avstamp i det övergripande syftet att introducera och ge möjlighet att faktiskt genomföra analys och utveckling av kvalitet i undervisning, med bas i såväl vetenskap som professionens vardag, för en grupp av erfarna lärare. Kursens placering på avancerad nivå och viktiga funktion inom det nationella professionsprogrammet innebär att det behöver finnas en tydlig progression i kursen. Detta har lösts genom kursens tre moduler, där modul 1 och 2 har en mer introducerande karaktär och modul 3 ett mål av integrering i praktiskt genomförande i ett för läraren lokalt sammanhang.

Modul 1 omfattar en introduktion till väsentliga verktyg för undervisningsutvecklande arbete dokumentation och analys.

Modul 2 omfattar relationen mellan allmänt god undervisning (kvalitet i undervisning) och individuell undervisningsskicklighet. Bortanför det den enskilda läraren lär sig är tanken också att modulen ska bidra till ett ökat begreppsliggörande av olika dimensioner av undervisningsskicklighet för ökad samsyn i professionen om vad det kan innebära.

Modul 3 omfattar modeller för och konkret genomförande av undervisningsutveckling. Syftet är att genom att knyta ihop de två första delarna, såväl teoretiskt som praktiskt, bidra till

specifik undervisningsutveckling och hur sådan kan bidra på ett lokalt och pragmatiskt plan till utvecklad kvalitet av undervisning i kollegiet, men också till fördjupad kunskap om vad god undervisning innebär i riktning mot utveckling av individuell undervisningsskicklighet.

Modul 1 och 2 tillsammans kan också ses som förberedande för kollegial analys och värdering av undervisningskvalitet och undervisningsskicklighet utifrån konkret systematisk dokumentation. Modulerna svarar på så sätt mot olika delar i uppdraget (om vad kursen ska syfta till).

### **Kommentarer till specifika delar i kursplanen inklusive skillnader mellan olika ramkursplaner.**

Det finns tre ramkursplaner, en för grundlärare (ej fritidshem), ämneslärare och yrkeslärare, en för förskollärare och en för grundlärare fritidshem.

Ramkursplanerna har huvudsakligen gemensamma skrivningar i de tre versionerna. Undervisning är ett centralt begrepp i samtliga, men med något olika riktning i de tre kursplanerna, utifrån att förskola, fritidshem och grundskola-gymnasium har något olika målskrivningar, karaktär och historia. I grundskola och gymnasium är undervisning den centrala aktiviteten och riktar sig mot elevers lärande och utveckling. I förskola omfattar undervisning såväl spontana aktiviteter som mer planerade och strukturerade samt riktar sig mot omsorg, lärande och utveckling. Undervisning i förskolan är mer baserad i arbetslaget än i grundskola-gymnasium, där läraren huvudsakligen ansvarar för sin undervisning individuellt. I fritidshemmet omfattar undervisning verksamheten som helhet och även här är undervisningen baserad i arbetslaget och riktat mot gruppen av elever i högre grad.

I ramkursplanerna finns skrivningar om att kursplanen eller kursen som ges kan och med fördel har en specifik inriktning. Det finns flera logiker för hur sådan inriktning kan avgränsas både inom en av ramkursplanerna och omfattande delar av målgrupperna för mer än en av ramkursplanerna. I valet av inriktningens avgränsning kan såväl dimensionering som tillgänglig lärarkompetens vid lärosätet beaktas.

Avsikten är generellt att kursen ska kunna ges under dagtid, huvudsakligen med campusträffar och med lämplig hastighet för att ge möjlighet till att genomföra det undervisningsutvecklande momentet i Modul 3 och att kursen ska kunna läsas parallellt med normala uppgifter. En förutsättning är att lärare som läser kursen på lämpligt sätt får utrymme i sin tjänstgöring för att kunna följa kursen och att de har möjlighet att genomföra det undervisningsutvecklande momentet med koppling till sin normala verksamhet. Avsteg för VAK-kursen från denna avsikt vad t ex avser schemaläggning och distansinslag kommer behöva göras i många fall, men det är då (som alltid) viktigt att beakta kvalitetsmässiga konsekvenser.

### **Lärarkompetens på lärosätet**

De universitetslärare som ansvarar och undervisar på kursen behöver ha en väl anpassad kompetens i förhållande till kursens innehåll, mål, inriktning, olika delar och studentgrupp. Det innebär att det i lärarlaget behöver finnas ett vetenskapligt djup i förhållande till kursens olika delar, en aktuell och tydlig förståelse för lärares professionella förutsättningar, kompetens om undervisningsutvecklande arbete samt vana att handleda studenter i praktiskt utvecklingsarbete och erfarenhet att medverka i utbildningsinsatser.

## Förslag på litteratur

Nedanstående förslag till litteratur för VAK-kurserna har valts ut med flera urvalsprinciper i åtanke. För det första har det varit viktigt att förslagen kan antas ha en viss hållbarhet över tid, och för det andra att de vilar på en gedigen forskningsgrund, till exempel genom att presentera synteser av tidigare forskning. Dessutom är tanken att litteraturen ska täcka flera olika inriktningar och perspektiv, vara balanserad mellan svensk, nordisk och internationell kontext, samt i möjligaste mån vara didaktisk och relevant för kursens deltagare, till exempel som handbok i kursens praktiska moment.

### Rekommenderad litteratur för inriktning mot förskollärare, grundlärare, ämneslärare och yrkeslärare

#### Modul 1. Former för systematisk dokumentation och analys av undervisning i relation till elevers lärande och utveckling (2.5 hp)

Bell, C. & Mislevy, M. (2021). Practice, Feedback, Argument, Measurement: A Frame for Understanding Diverse Perspectives on Teaching Assessments. Ingår i: M. Blikstad-Balas, K. Klette & M. Tengberg, M. (red.) *Ways of analyzing teaching quality: potentials and pitfalls*. (ss. 21-52). Scandinavian University Press <https://doi.org/10.18261/9788215045054-2021-01> [ca 40 sidor]

Dahlberg, G. & Elfström, I. (2014). Pedagogisk dokumentation i tillblivelse. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 19(4–5). 268–296. (Om pedagogisk dokumentation i förskola)

Hoogland, I., Schildkamp, K., Van der Kleij, F., Heitink, M., Kippers, W., Veldkap, B., & Dijkstra, A. M. (2016). Prerequisites for data-based decision making in the classroom: Research evidence and practical illustrations. *Teaching and Teacher Education*, 60(3), 377–386. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.07.012> [10 sidor]

Kirsten, N., & Lindvall, L. (2024). *Forskningsstöd för kompetensutvecklingsmodellens effekter på undervisning och lärande*. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-540442>  
Mälardalens Universitet och Uppsala universitet.  
[https://drive.google.com/file/d/1wRnhXJAnPF1QZbFOT1fDF4XsBnHmJR\\_6/view?usp=sharing](https://drive.google.com/file/d/1wRnhXJAnPF1QZbFOT1fDF4XsBnHmJR_6/view?usp=sharing)  
[ca 40 sidor] (Rapport för Skolverket om effekt av olika kompetensutvecklingsmodeller, adresserar frågan om jämförelser mellan olika former för utveckling av undervisningskvalitet och undervisningsskicklighet i svensk kontext.)

Kullberg, A., Ingerman, Å. & Marton, F. (2024). *Planning and Analyzing Teaching Using the Variation Theory of Learning*. <https://doi.org/10.4324/9781003194903> [122 s] (Fokus på variationsteori, även användbar som "handbok" i modul 3)

Lenz Taguchi, H. (2012). Pedagogisk dokumentation som aktiv agent: Introduktion till intra-aktiv pedagogik. Gleerups. (Om pedagogisk dokumentation i förskola)

Pramling, N., Wallerstedt, C., Lagerlöf, P., Björklund, C., Kultti, A., Palmér, H., Magnusson, M., Thulin, S., Jonsson, A., & Pramling Samuelsson, I. (2019). *Play-Responsive Teaching in Early Childhood Teaching*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-15958-0> (Inriktning förskola)

Skolforskningsinstitutet (2022). *Erfarenheter av att använda forskning för undervisning – tillvägagångssätt, möjligheter och utmaningar*. Skolforskningsinstitutet fördjupar 2022:01. Skolforskningsinstitutet. (Om lärares erfarenheter av att utgå från forskning i undervisning.)

Tengberg, M., & Wejrums, M. (2021). Observation och återkoppling med fokus på utvecklad undervisning: Professionsutveckling med hjälp av PLATO. *Acta Didactica Norden*, 15(1). <https://doi.org/10.5617/adno.7985> [22 s] (Det finns mycket skrivet om observationsprotokoll som PLATO, men denna artikel är på svenska och utgår från en studie i svensk kontext.)

Vallberg Roth, A.-C. (2014). Bedömning i förskolans dokumentationspraktiker – fenomen, begrepp och reglering. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 19(4-5), 403-437. <http://journals.lub.lu.se/index.php/pfs/article/view/13170/11759> (Kritiska perspektiv på olika former av dokumentation i förskola).

Om etiska överväganden och regleringar:

Lärarnas Yrkesetiska råd (2001/2023). *Lärares yrkesetik*. Tillgänglig: <https://laraesyrikesetik.se/yrkesetiken/>

## **Modul 2. God undervisningspraktik och individuell undervisningsskicklighet (1.5 hp)**

de Jong, T., Lazonder, A. W., Chinn, C. A., Fischer, F., Gobert, J., Hmelo-Silver, C. E., Koedinger, K. R., Krajcik, J. S., Kyza, E. A., Linn, M. C., Pedaste, M., Scheiter, K., & Zacharia, Z. C. (2023). Let's talk evidence – The case for combining inquiry-based and direct instruction. *Educational research review*, 39, Article 100536. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2023.100536> [ca 30 sidor] (tar upp den vetenskapliga diskussionen kring lärar- respektive elevcentrerad undervisning, och påvisar den ideologiska polariseringen.)

Håkansson, J. & Sundberg, D. (2023). *Utmärkt lärare: forskningen om lärarskicklighet och vägarna dit*. (Första utgåvan). Natur & Kultur [kapitel 1,2,3,6, ca 100 sidor] (den enda forskningssammanställningen på svenska om lärarskicklighet, riktar sig till lärare och problematiserar och diskuterar olika forskningsperspektiv på denna fråga, liksom olika ramverk för bedömnings av lärarskicklighet)

Håkansson, J. & Sundberg, D. (2020). *Utmärkt undervisning: framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. (Andra utgåvan). Natur & Kultur [kapitel 2,3,4,6, ca 100 sidor] (tar upp olika forskningsperspektiv på vad som kan sägas vara god undervisning, problematiserar ett snävt evidensbegrepp)

Perry, T., Lea, R., Jørgensen, C. R., Cordingley, P., Shapiro, K., & Youdell, D. (2021). *Cognitive Science in the Classroom*. Education Endowment Foundation (EEF). Tillgänglig: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/evidence-reviews/cognitive-science-approaches-in-the-classroom> [ca 50 sidor] (Översikt kognitionsvetenskapliga resultat kring med relevans för undervisning och lärande)

Sheridan, S., Williams, P. & Garvis, S. (2020). Competence to Teach a Point of Intersection for Swedish Preschool Quality. *Asia-Pacific Journal of Research in Early Childhood Education*, 14(2), 77-98. <http://www.pecerajournal.com/?page=5&a=30002500>

*alternativt*

Sheridan, S. & Williams, P. (red.) (2018). *Undervisning i förskolan: En kunskapsöversikt*. Skolverket.

Hansen, H., & Vallberg Roth, A.-C. (2024). STREAM-didaktik i förskola med litteracitet(er) i fokus – mellan att öppna för det okända och söka efter det kända. *Utbildning & Lärande*, 18(1). <https://doi.org/10.58714/ul.v18i1.13015>

Stockard, J., Wood, T. W., Coughlin, C., & Rasplia Khoury, C. (2018). The Effectiveness of Direct Instruction Curricula: A Meta-Analysis of a Half Century of Research. *Review of Educational Research*, 88(4), 479-507. <https://doi.org/10.3102/0034654317751919> [ca 30 sidor]

(Översikt med fokus på forskning om Direct Instruction - den teori om undervisning som har mest gedigen evidens, generellt.)

Skolforskningsinstitutet (2022). Hur ska man veta vad forskningen säger: Om vetenskaplig kunskap och hur man kan förhålla sig till vetenskapliga resultat. Skolforskningsinstitutet fördjupar 2022:01. Skolforskningsinstitutet.

### **Modul 3. Undervisningsutvecklande arbete (3.5 hp)**

#### Att identifiera önskvärt fokus:

Eriksson, I., Björnhammer, S. & Jägerskog, A.-S. (2024). Undervisningsutmaningar F-6, som en guldgruva för lärardriven didaktisk skolutveckling. *Natur & Kultur*.

#### *alternativt*

Eriksson, I., Björnhammer, S. & Jägerskog, A.-S. (2025). Undervisningsutmaningar 7–9, som en guldgruva för lärardriven didaktisk skolutveckling. *Natur & Kultur*.

Mausethagen, S., Prøitz, T., & Skedsmo, G. (2018). Teachers' use of knowledge sources in 'result meetings': thin data and thick data use. *Teachers and Teaching*, 24(1), 37–49. [ca 30 sidor]

#### Learning study och lesson study:

Carlgrén, I. Eriksson, I. & Runesson, U. (2017) Learning study. Ingår i: I. Carlgrén, I. (red.). Undervisningsutvecklande forskning – exemplet learning study. Gleerups. [12 sidor]

Carlgrén, I. (red.). (2012). The learning study as an approach for "clinical" subject matter didactic research. *International Journal for Lesson and Learning Studies*, 1(2), 126–139. <https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.1108/20468251211224172> [13 s]

Doig, B & Groves, S (2011). Japanese Lesson Study: Teacher Professional Development through Communities of Inquiry. *Mathematics Teacher Education and Development*, 13(1), 77-93. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ960950.pdf> [20 sidor]

#### Inriktning förskola:

Bergmark, U. & Westman, S. (2022). Att utveckla undervisningen i förskola på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet: Förskollärares professionella lärande i ett aktionsforskningsprojekt. *Utbildning & Lärande*. Vol. 16(1). 7-26.

Hedefalk, M. (2014). Förskola för hållbar utveckling: Förutsättningar för barns utveckling av handlingskompetens för hållbar utveckling. Uppsala: Uppsala universitet.

Holmqvist Olander, M. (red.) (2013). *Learning study i förskolan*. Studentlitteratur.

Ljung-Djärf, A. & Holmqvist Olander, M. (2013). Using Learning Study to Understand Preschoolers' Learning: Challenges and Possibilities. *International Journal of Early Childhood*, 45(1), 77–100.

Skolforskningsinstitutet (2022). *Erfarenheter av att använda forskning för undervisning – tillvägagångssätt, möjligheter och utmaningar*. Skolforskningsinstitutet fördjupar 2022:01. Skolforskningsinstitutet.

### **Förslag till referens-/bakgrundslitteratur /ytterligare kurslitteratur**

Ansyari, F., Groot, W., & de Witte, K. (2022). A systematic review and meta-analysis of data use professional development interventions. *Journal of Professional Capital and Community*, 7(3), 256-289. <https://doi.org/10.1108/jpcc-09-2021-0055>

Datnow, A. & Hubbard, L. (2016). Teacher capacity for and beliefs about data-driven decision making: A literature review of international research. *J Educ Change* 17, 7–28. <https://doi.org/10.1007/s10833-015-9264-2> [21 s]

- Farber, P. & Metro-Roland, D. (2020). Why teaching matters: A Philosophical Guide to the Elements of Practice. Blomsbury Academic. (Kan utgöra möjligt stöd för kritiskt perspektiv, t.ex. för att diskutera omsorg, etik och instrumentell och inneboende kvalitet i undervisning.)
- Kraft, M., Blazar, D., & Dylan Hogan (2018). The Effect of Teacher Coaching on Instruction and Achievement: A Meta-Analysis of the Causal Evidence. *Review of Educational Research* [Internet], 88(4), 547-588. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.3102/0034654318759268>
- König, J. Santagata, R., Scheiner, T., Adleff, A-K., Yang, X. & Kaiser, G. (2022). Teacher noticing: A systematic literature review of conceptualizations, research designs, and findings on learning to notice, *Educational Research Review* 36 (100453).  
<https://doi.org/10.1016/j.edurev.2022.100453>
- Muhamad Dah, N., Mat Noor, M. S. A., Kamarudin, M. Z., & Syed Abdul Azziz, S. S. (2024). The impacts of open inquiry on students' learning in science: A systematic literature review. *Educational Research Review*, 43. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2024.100601>
- Prøitz, T. S., Mausestagen, S., & Skedsmo, G. (2017). Investigative modes in research on data use in education. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 3(1), 42–55.  
<https://doi.org/10.1080/20020317.2017.1326280>
- Urhahne, D., & Wijnia, L. (2021). A Review on the Accuracy of Teacher Judgments. *Educational research review* 32: 100374-. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100374>
- Vetenskapsrådet (2024). *God forskningsred 2024*. Tillgänglig:  
<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html>

## **Förslag litteratur VAK för grundlärare, inriktning fritidshem**

### **Modul 1. Former för systematisk dokumentation och analys av undervisning i relation till omsorg, utveckling och lärande som helhet (2.5 hp)**

- Ackesjö, H. & Haglund, B. (Red.) (2022). *Undervisning och ledarskap på fritids: Perspektiv på fritidshemmets pedagogiska uppdrag*. (Ifous rapportserie 2022:4 Vetenskaplig rapport, slutrapport). Ifous.
- Hjalmarsson, M. (2018). Leisure-time teachers' reflections on systematic quality work: Approaches and challenges. *Early Child Development and Care*, 189(13), 2197-2205
- Klerfelt, A. & Haglund, B. (2014). Walk-and-Talk Conversations: a Way to Elicit Children's Perspectives and Prominent Discourses in School-Age Educare. *International Journal for Research on Extended Education* 2 (2), 119-134. <https://www.budrich-journals.de/index.php/IJREE/article/view/19550>
- Lager, K. (2020). Barncentrerad utvärdering: en modell för utvärdering i fritidshem. I Å. Hirsh & A. Olin (Red.), *Skolutveckling i teori och praktik* (s.259–271). Gleerups Utbildning
- Skolforskningsinstitutet (2022). Hur ska man veta vad forskningen säger: Om vetenskaplig kunskap och hur man kan förhålla sig till vetenskapliga resultat. Skolforskningsinstitutet fördjupar 2022:01. Skolforskningsinstitutet.

### **Modul 2. God undervisningspraktik och individuell undervisningskicklighet (1.5 hp)**

- Ackesjö, A & Haglund, B. (2021) Fritidspedagogisk undervisning: En fråga om intentionalitet, situationsstyrning och inbäddning. *Utbildning och Lärande*, 15(1), 69–87
- Dahl, M. (2021). På spaning efter fritidspedagogisk undervisning. *Nordisk Tidskrift för Allmän Didaktik*, 7(1), 55–71. <https://diva-portal.org/smash/get/diva2:1633427/FULLTEXT01.pdf>

Haglund, B. & Peterson, L. (2018). Why use board games in leisure-time centres? Prominent staff discourses and described subject positions when playing with children. *International Journal for Research on Extended Education*, 5(2), 188-206

Håkansson, J. & Sundberg, D. (2023). *Utmärkt lärare: forskningen om lärarskicklighet och vägarna dit*. (Första utgåvan). Natur & Kultur (kapitel 1,2,3,6, ca 100 sidor)

Håkansson, J. & Sundberg, D. (2020). *Utmärkt undervisning: framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. (Andra utgåvan). Natur & Kultur (kapitel 2,3,4,6, ca 100 sidor)

Littmarck, S., Jansson, M., Bevemyr, M., & Elvstrand, H. (2023). Fritidshemmets fysiska lärmiljöer. Förutsättningar för och planering av inomhusmiljöer för varierade handlingserbjudanden. *Barn*, 41(4), 100–117.

Lundbäck, B. (ahead of print) Lärares handlingar för att främja social inkludering i fritidshemmets utomhusverksamhet: en observationsstudie. *Pedagogisk forskning i Sverige*, <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/3423/3628>

Samuelsson, M. (2021). Att vara viktig på riktigt: Skickliga lärares ledarskap i och utanför klassrummet. Rapport nr 2021, Högskolan Väst.

Skolforskningsinstitutet. (2021). *Meningsfull fritid, utveckling och lärande i fritidshem*. Systematisk forskningsinsamling 2021:03. Skolforskningsinstitutet.

### **Modul 3. Undervisningsutvecklande arbete (3.5 hp)**

Ackesjö, H. (2022). Evaluating the practice in Swedish school-age educare: Issues and contradictions. *Journal of Childhood, Education & Society*, 3(1), 60–73. <https://doi.org/10.37291/2717638x.202231153>

Hippinen Ahlgren, A. (2021). *Lärare i fritidshems undervisningskunskap: undervisningshandlingar i interaktion mellan lärare och barn*. Licentiatavhandling. Stockholms universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-196905>

Jansson, M. (2023). *Vardagliga teknikaktiviteter i fritidshem: organisation, didaktik och görande*. (Lic.), Linköping Universitet). <https://doi.org/10.3384/9789180754507>

Kane, E. (2023). Teknisk, praktisk och frigörande kvalitet i fritidshemmets systematiska kvalitetsarbete. *Pedagogisk forskning i Sverige* 28(4), 117–141. <https://doi.org/10.15626/pfs28.04.05>

Lager, K., Sheridan, S. & Gustafsson, J. (2015). Systematic quality development work in a Swedish leisure-time centre. *Scandinavian Journal of Educational Research*, (Published online: 24 Jul 2015)

### **Förslag till referens-/bakgrundslitteratur /ytterligare kurslitteratur**

Karlsudd, P. (2020). Looking for Special Education in the Swedish After-School Leisure Program Construction and Testing of an Analysis Model. *Education Sciences* 10(12), 359 <https://doi.org/10.3390/educsci10120359>